

OBSAH

PŘEDMLUVA	13
ÚVOD	15
1. Pojem a úkoly historické geologie	15
2. Důležité události ve vývoji historické geologie	16
3. Předmět stratigrafie – usazeniny	17
4. Usazeniny a facie	19
5. Vztahy mezi faciemi	20
6. Geologická chronologie	21
7. Určovací metody relativního stáří hornin zemské kůry	21
8. Určovací metody absolutního stáří hornin zemské kůry	22
9. Srovnání profilů sedimentárních hornin	22
10. Horotvorné pochody	23
11. Stanovení stáří vyvřelin	23
12. Zjišťování stáří krystalických břidlic	24
13. Geologický žebříček a stratigrafická stupnice	25
Přehled geologických útvarů	26
Literatura	27
KAPITOLA I. PRAHORY	29
1. Baltický štít neboli Fennoskandia	30
2. Kanadský štít	32
3. Prahory na britských ostrovech	35
4. Sibiřský štít neboli Angara	35
5. Štíty Indický, Australský, Africký, Brazílský a Antarktida	35
6. Český masiv	36
Literatura	36
KAPITOLA II. STAROHORY	37
1. Všeobecně	37
Život v proterozoiku	37
2. Proterozoikum Baltického štítu	38
3. Předkambrické formace Ruské tabule	40
4. Proterozoikum Kanadského štítu	41
5. Proterozoikum britských ostrovů	43
6. Proterozoikum ve Francii	44
7. Proterozoikum v Českém masivu	44
a) Barrandien	45
b) Chrudimská oblast Železných hor	47
c) Oblast metamorfovaných středočeských ostrovů	48
d) Další výskyty algonkia v oblasti Českého masivu	49
Literatura	50
KAPITOLA III. PRVOHORY	51
A. Kambrium	52
1. Všeobecně	52

a) Rozdělení útvaru	52
b) Život v kambriu	52
c) Paleogeografie	53
2. Oblast okrajových uloženin skotské pevniny	53
3. Geosynklinální oblast severoevropská	56
a) Kambrium v západní Skandinávii (Norsku)	56
b) Kambrium ve Walesu a Anglii	56
c) Kambrium v Ardenách	56
d) Kambrium Lužice	56
e) Kambrium Svatokřížských hor	57
4. Oblast okrajových uloženin Baltického štítu	57
5. Přečodní oblast středoevropská	57
a) Armorický masiv	58
b) Kambrium v Českém masivu	58
α) Kambrium v Barrandienu	59
β) Kambrium v Železných horách	64
γ) Paleogeografie středočeského kambria	64
6. Geosynklinální oblast středozemní	65
7. Oblast okrajových kambrických uloženin v Maroku	65
Literatura	65
B. Ordovik	66
1. Všeobecně	66
a) Rozdělení útvaru	67
b) Život v ordoviku	67
2. Ordovik na britských ostrovech	70
3. Ordovik v západní Skandinávii	70
4. Okrajová oblast Baltického štítu	70
5. Ordovik v Belgii, v Německu a v Polsku	70
6. Armorický masiv	71
7. Český masiv	71
a) Barrandien	71
b) Ordovik v oblasti metamorfovaných středočeských ostrovů (zóna ostrovní)	75
c) Ordovik v Železných horách (chrudimská oblast)	76
d) Paleogeografie středočeského ordoviku	76
8. Oblast středozemní	78
Literatura	78
C. Silur	79
1. Všeobecně	79
a) Rozdělení útvaru	79
b) Paleogeografie evropského siluru	84
c) Život v siluru	84
2. Silur na britských ostrovech	85
3. Silur v západní Skandinávii	85
4. Silur v oblasti Baltického štítu	85
5. Silur v sev. Francii, v Belgii, v Německu a v Polsku	86
6. Podolské plató	86
7. Silur v oblasti Českého masivu	87
a) Německo-polský vývoj siluru	87
b) Český vývoj siluru	89
α) Barrandien	89
β) Chrudimská oblast Železných hor	93
γ) Ostrovní zóna	93
δ) Paleogeografie siluru ve středních Čechách	94
8. Armorický masiv	94

9. Silur v mediteránní oblasti	95
Literatura	95
D. Devon	96
1. Všeobecně	96
a) Rozdělení útvaru	96
b) Život v devonu	96
c) Paleogeografie evropského devonu	97
2. Oblast starého červeného pískovce	100
3. Porýnský vývoj devonu	100
a) Devon v Ardenách a Belgii	101
b) Porýnské břidličné pohorí	102
c) Devon v Kellerwaldu a Harci	103
4. Devon v sudetské soustavě	103
a) Západní Sudety	104
b) Východní Sudety	104
5. Devon Svatokřížských hor	108
6. Armorický masiv	109
7. Český vývoj devonu	109
a) Barrandien	109
b) Paleogeografie střeodočeského devonu	113
8. Devon v Durynsku a v Sasku	114
9. Oblast mediteránní	114
10. Devon ve východní Evropě	114
Literatura	114
E. Karbon	116
1. Všeobecně	116
a) Rozdělení útvaru	116
b) Život v karbonu	117
c) Paleogeografie karbonu v Evropě	121
2. Oblasti karbonu ve střední a západní Evropě	123
a) Karbon na britských ostrovech	123
b) Karbon v severní Francii a Belgii	124
c) Karbon v Německu východně od Rýna	125
d) Moravskoslezský kuhl a Hornoslezská kamenouhelná pánev	126
e) Svatokřížské hory	128
3. Limnické permokarbonské pánve ve střední a západní Evropě	129
a) Centrální francouzský masiv a Vogézy	129
b) Armorický masiv	129
c) Sárská pánev	129
d) Střeodočeské kamenouhelné pánve	130
e) Karbon v Sasku	133
f) Vnitrosudetská pánev	133
g) Rosicko-oslavanská pánev	135
h) Karbon v Podkrkonoší a Českobrodsko-černokostecké pánvi	135
4. Karbon v mediteránní oblasti	135
Karbon v Západních Karpatech	135
5. Karbon ve východní Evropě	138
6. Karbon v Severní Americe	138
Literatura	138
F. Perm	140
1. Všeobecně	140
a) Rozdělení útvaru	140

b) Život v permu	142
c) Paleogeografie permu v Evropě	143
2. Perm ve střední a západní Evropě	145
a) Perm na britských ostrovech	145
b) Perm v Sárské pánvi	145
c) Spodní perm v Durynském lese	145
d) Spodní perm v Sasku a Krušných horách	145
3. Středočeské permokarbonské pánve	146
4. Perm v severovýchodních Čechách	146
a) Podkrkonošský permokarbon	147
b) Vnitrosudetská deprese	147
c) Poorlický perm	148
5. Boskovičká brázda	148
6. Blanická brázda	150
7. Zechstein ve střední a západní Evropě	150
8. Perm v Polsku	152
9. Perm ve východní Evropě	153
10. Perm v mediteránní oblasti	153
Slovenské Karpaty	154
11. Perm na jižní polokouli	154
Literatura	155
KAPITOLA IV. DRUHOHORY	156
A. Trias	157
1. Všeobecně	157
a) Paleogeografie triasu	158
b) Rozdělení útvaru	158
c) Život v triasu	159
2. Trias v Evropě ve vývoji germánském	159
a) Trias v Německu	161
b) Trias v Anglii	164
c) Trias v jižní Francii, ve Španělsku a v severní Africe	165
d) Trias v Polsku	165
e) Trias na území ČSSR v oblasti Českého masivu	166
3. Trias v Evropě ve vývoji alpském	166
4. Trias v Alpách	167
5. Stratigrafie alpského triasu	171
a) Helvetidy	171
b) Pennidy	171
c) Předalpské masivy	171
d) Severní vápencové Alpy	172
e) Dinaridy	173
6. Trias v Západních Karpatech	173
7. Stratigrafie triasu v Západních Karpatech	178
a) Vnitřní bradlové pásmo	178
b) Tatridy	178
c) Veporidy	180
d) Gemeridy	181
8. Trias ve východní Evropě	186
9. Trias v jiných oblastech zeměkoule	186
a) Trias ve středozemní oblasti	186
b) Pacifická triasová oblast	187
c) Gondwana a Madagaskar	187
d) Boreální oblast	187
Literatura	187

B. Jura	188
1. Všeobecně	188
a) Život v juře	189
b) Paleogeografie jury v Evropě	196
c) Jurské oblasti a klima v Evropě	196
2. Epikontinentální vývoj jury v západní a střední Evropě	198
a) Pánev Anglo-pařížská	199
α) Východní okraj Pařížské pánve	199
β) Západní okraj Pařížské pánve	199
γ) Jura v Anglii	200
δ) Lucembursko, Ardeny a Boulonnais	200
b) Pohoří Jura	200
c) Jura ve Francích, Švábsku a v Hanoversku	201
d) Jura v Českém masivu	204
α) Jura v severních Čechách	204
β) Jura na střední Moravě	204
3. Jura v Polsku	205
4. Jura ve východní Evropě	206
5. Jura v Evropě ve vývoji alpinském	206
6. Stratigrafie jury v Alpách	207
a) Západní Alpy	207
b) Východní Alpy	208
7. Stratigrafie jury v Západních Karpatech	209
a) Vnější bradlové pásmo	209
b) Vnitřní bradlové pásmo	211
c) Centrální slovenské Karpaty	212
α) Tatridy	212
β) Veporidy	213
γ) Gemeridy	214
8. Jura v jiných oblastech zeměkoule	214
a) Jura v Itálii	214
b) Jura na Krymu a Kavkaze	214
c) Jura v Pyrenejích, na Iberském poloostrově a v severní Africe	214
d) Jura prapevniny Gondwany	215
e) Jura v Asii	215
f) Pacifická oblast jurská	215
Literatura	216
C. Křída	216
1. Všeobecně	216
a) Rozdělení útvaru	217
b) Život v křídě	218
c) Paleogeografie křídý v Evropě	223
2. Epikontinentální vývoj spodní křídý v západní Evropě	225
a) Vokontský příkop	225
b) Křída v pohoří Jura	225
c) Křídové uloženiny v Pařížské pánvi	226
d) Křída v Boulonnais a Anglii	226
3. Spodní křída v oblasti boreální	226
a) Anglická spodní křída	226
b) Německá a dánská spodní křída	227
4. Epikontinentální vývoj křídý v Polsku	227
5. Křída ve východní Evropě	228
6. Epikontinentální vývoj svrchní křídý v Evropě	229
7. Český křídový útvar	231

a) Oblastní rozdělení české křída	231
b) Stratigrafie české křída	234
c) Tektonika české křída	236
d) Jihočeská křída	238
8. Křída ve vývoji geosynklinálním	239
a) Západní Alpy	239
b) Východní Alpy	240
9. Křída v Západních Karpatech	241
a) Flyšové pásmo	241
b) Vnitřní bradlové pásmo	244
c) Centrální slovenské Karpaty	246
10. Křída v jiných oblastech zeměkoule	246
Literatura	247

KAPITOLA V. TŘETIHORY 250

A. Paleogén 252

1. Všeobecně	252
a) Život v paleogénu	252
b) Paleogeografie paleogénu v Evropě	256
2. Paleogén severoevropské oblasti	259
a) Pařížská pánev	259
b) Paleogén v jižní Anglii	259
c) Paleogén v Belgii	259
d) Paleogén v severním Německu	260
e) Paleogén v Dánsku a Švédsku	260
f) Paleogén v Polsku	260
3. Paleogén ve východní Evropě	261
4. Paleogén v oblasti hercynských masívů střední Evropy	261
a) Rýnský prolom a Mohučská pánev	261
b) Durynsko a Sasko	262
5. Paleogén v Čechách	262
a) Jihočeské pánve	262
b) Pánve v severozápadních Čechách	263
α) Chebská pánev	263
β) Sokolovská pánev	263
γ) Chomutovsko-mostecko-teplická pánev	264
6. Paleogén v oblasti Atlantického oceánu	264
Aquitánská pánev	264
7. Paleogén mediteránní oblasti	264
a) Západní Alpy	264
b) Východní Alpy	265
8. Paleogén v československých Karpatech	265
a) Vnitřní flyšová skupina (magurský flyš)	266
b) Vnější flyšová skupina (krosněnský, ždánický flyš)	268
c) Paleogén centrálních slovenských Karpat	269
9. Paleogén v jiných oblastech zeměkoule	270
Literatura	270

B. Neogén 271

1. Všeobecně	271
a) Život v neogénu	272
b) Paleogeografie neogénu v Evropě	275

2. Neogén v oblasti Atlantického oceánu	277
Aquitánská pánev	277
3. Neogén v oblasti mediteránní	278
a) Rhónská pánev	278
b) Švýcarská pánev	278
c) Neogén v Bavorsku a Rakousku	278
d) Vnější Alpsko-karpatská pánev	279
e) Vnitroalpská vídeňská pánev	281
f) Panonská pánev	282
4. Neogén v oblasti Severního moře	283
5. Neogén ve východní Evropě	284
6. Kontinentální neogén ve Francii, Německu a Polsku	284
7. Sladkovodní neogén v oblasti Českého masivu	284
a) Chebská pánev	284
b) Sokolovská pánev	285
c) Chomutovsko-mostecko-teplická pánev	285
d) Tuchořická pánvička	285
e) Plzeňská pánev	286
f) Žitavská pánev	286
8. Třetihorní vulkanismus v Evropě	286
a) České středohoří	286
b) Doupovské hory	287
c) Západní Karpaty	288
9. Neogén v jiných oblastech zeměkoule	288
Literatura	289
KAPITOLA VI. ČTVRTOHORY	290
1. Všeobecně	290
a) Život ve čtvrtohorách	292
b) Přehled materiální kultury fosilního člověka	295
c) Paleogeografie čtvrtohor v Evropě	297
d) Evropa v době poledové	298
2. Metody výzkumu čtvrtohor	299
a) Metody geomorfologické	300
b) Metody paleontologické	300
c) Metody pedologické	301
d) Metody archeologické	301
3. Čtvrtohory v Československu	301
Literatura	304
Rejstřík jmenný	307
Rejstřík paleontologický	310
Rejstřík lokalit	319
Rejstřík věcný	324

